

Nr 162.

Av herr **Hage m. fl.**, *angående höjning av statens bidrag till skolväsendet i vissa skattetyngda kommuner.*

Från såväl Arvidsjaur som Arjeplogs kommunalfullmäktige ha till Norrbottens riksdagsmän inkommit framställningar, vari man framför kommunernas bekymmer över skolväsendets finansiering inom kommunerna samt pekar på svårigheterna att bära de synnerligen dryga kostnaderna för skoländamål. Härvidlag har man främst framhållit, att ett beslut om någon höjning av statsbidraget till inackordering av fattiga från skolan avlägset boende barn skulle kunna vara en väg på vilken man skulle kunna, åtminstone i någon mån, bispringa kommunerna och göra dessas ekonomiska ställning något fördelaktigare.

I nämnda hänseende ha de bägge kommunerna genom utsedda delegerade framlagt sina synpunkter och önskingar samt motiven för desamma i tvenne framställningar, vilka bifogas som bilagor vid denna motion.

Av nämnda framställningar framgår bland annat.

att bebyggelsen i nämnda kommuner är synnerligen splittrad med små byar och gårdar, utspridda på ett vidsträckt område, vilket nödvändiggör ett mycket stort antal skolor med därmed följande synnerligen dryga kostnader;

att kommunerna ha svag ekonomisk bärkraft, ytterligare försvagad genom massarbetslösheten och krisen;

att kommunerna det oaktat gjort sitt bästa för att rationalisera sin skolorganisation samt övergå till bättre skolformer än de som från början funnits i kommunerna, varvid inrättande av skolhem m. m. även tillgripits;

att denna omläggning av skolorganisationen skett under intimt samarbete med statens folkskoleinspektör samt under den förhoppningen och förutsättningen att staten genom en väsentlig ökning av inackorderingsbidraget skulle understödja ett förbättrat skolväsende;

att kommunens utdebitering för skolväsendet stigit i den ena kommunen (Arjeplog) från kronor 2: 50 per skattekrona (1926—1928) till kronor 5: 35 (1934) samt i den andra (Arvidsjaur) från 4: 12 kronor (1926) till 6: 35 kronor (1933);

att en bidragande orsak till stegringen av utgifterna varit, att statens bidrag — som under dessa år i vissa fall blivit allt mindre — ej kunnat erhållas för inackordering av skolbarn, då det gällt barn under åtta år, fastän ansökan härom gjorts, samt

att detta lett till, att skoldistriktet måst genom egna medel i många fall bereda sådana barn tillfälle till skolgång.

Med framförande av dessa och andra synpunkter (se bifogade bilagor)

framföra representanterna för kommunerna ifråga en vördsam begäran om ökade statsanslag för här nämnda ändamål.

Med hänsyn till kommunernas hårt ansträngda ekonomi samt behovet av snar hjälp skulle vi helst ha sett, om man kunnat redan nu förmå riksdagen att gå in för något ökat anslag till här nämnda ändamål. Vi skola dock inskränka oss till att här endast begära riksdagens medverkan till en skyndsam utredning av frågan, under den förhoppningen, att denna utredning skall kunna leda till, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag förelägger riksdagen ett förslag om ökade anslag och för skolkommunerna fördelaktigare bestämmelser, när det gäller här nämnda anslag. Denna utredning bör då givetvis omfatta samtliga de skattetyngda kommuner, som med avseende på ytvidd och gles befolkning äro i ungefärligen samma ställning som här nämnda kommuner och där skolkostnaderna av nämnda skäl ställa sig synnerligen höga.

Särskilt bör det beaktas, att den omnämnda rationaliseringen och centraliseringen skett i överensstämmelse med den uppfattning, som framförts av statsmakternas skolorgan (folkskoleinspektören) men synes i vissa fall, i stället för en *minskning* av utgifterna ha lett till en *ökning* av desamma, i vad det gäller *kommunernas* tillskjutande av medel. En utredning på denna punkt borde alltså åtminstone leda till, att sådana regler för statsbidrag åstadkommas, att en sådan orättvisa mot kommunerna ej kunde bli en följd av en sådan omläggning av skolväsendet.

Utredningen bör, enligt vårt förmenande, slutligen även omfatta frågan, huruvida ej dylika skolkommuner borde som regel kunna erhålla statsbidrag även för inackordering av barn *under 8 år* — en fråga som även var föremål för behandling vid 1933 års riksdag på grund av då väckt motion, varvid statsutskottet på visst sätt uttalade sina sympatier för en sådan reform.

Under hänvisning till vad ovan anförts ävensom till innehållet i bifogade bilagor hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta fortast utreda, huruvida och efter vilka grunder ökade anslag för här nämnt skoländamål må kunna beviljas skattetyngda kommuner, vilka på grund av gles befolkning och stor utsträckning åsamkas särskilt dryga utgifter för sitt skolväsende, så att åtminstone följderna av en av statsmakterna gillad rationalisering och centralisering av skolväsendet ej må kunna bli, att *kommunerna* för sin del få drygare ekonomiska bördor att bära.

Stockholm den 23 januari 1934.

Ernst Hage.

Johan Johansson,

Alf Meyerhöffer.

Tvåråselet.

O. W. Lövgren.

N. E. Nilsson.

J. B. Wiklund.

Bilagor.

Till Norrbottens läns riksdagsrepresentanter.

Arjeplogs kommunalfullmäktige lämnade vid sammanträde den 1 december 1933 i uppdrag åt undertecknade att frambära till myndigheterna kommunens bekymmer för skolväsendets finansiering och att söka utverka förhöjt statsbidrag till inackordering av skoldistriktets fattiga, från skola avlägset boende barn. Till hörsammande av detta uppdrag ha vi sammanställt en redogörelse för inackorderingsverksamheten och kommunens behov av statshjälp därför. Då de meddelande, som varit synliga från skolöverstyrelsen, giva vid handen, att det erforderliga statsanslaget icke kommer att äskas med så stort belopp, att kommunernas börda lättas, utan fastmer tendensen synes vara att skjuta över ännu större utgifter på dem, hemställa vi, att herrar riksdagsmän från Norrbottens län i gemensam riksdagsmotion verka för de i hosfogade redogörelse anförda önskemålen förverkligande.

Arjeplog den 27 december 1933.

Erik Nordberg.

Led. av Arjeplogs komm.-fullm.

Gottfrid Westman.

Skolstyrelsens i Arjeplog ordf.

Skolororganisation och inackorderingsverksamhet i Arjeplogs skoldistrikt.

Arjeplogs lappmarksförsamling kännetecknas av en enastående splitt-rad bebyggelse. Enstaka lägenheter och små byar finnas till ett antal av över 200. Organisationen av skolväsendet har därför alltid mött stora svårigheter. Den vanligaste skolformen var tidigare flyttande skolor med halvtidsläsning, men i mån av erhållet inackorderingsbidrag från staten ha dessa undantagsformer tid efter annan kunnat ersättas med högre skolformer. Denna fortskridande omorganisation av skolväsendet tydliggöres genom följande tablå över skolstationer och skolformer.

Åren 1924—25	Åren 1926—29	Åren 1930—31	Åren 1932—
1 sk. av B1 -typ	1 sk. av B1 -typ	1 sk. av B1v-typ	1 sk. av A -typ
2 » » B2 -typ	2 » » B2 -typ	2 » » B2 -typ	3 » » B2-typ
2 » » B3 -typ	2 » » B3 -typ	5 » » B3 -typ	3 » » B3-typ
1 » » B3v-typ	1 » » B3v-typ	14 » » D1 -typ	12 » » D1-typ
5 » » D1 -typ	7 » » D1 -typ		
9 » » D3 -typ	7 » » D3 -typ		
Summa 30 stat.	Summa 28 stat.	Summa 22 stat.	Summa 19 stat.

Den starka koncentrationen av skolväsendet med övergång från flyttande skolor till fasta sådana av bättre typ har företagits i intim samverkan med statens folkskoleinspektörer och under förutsättning, att sta-

ten genom väsentlig ökning av inackorderingsbidraget skulle understödja ett förbättrat skolväsen. Sålunda skedde den stora omorganisationen 1930 med detta perspektiv för ögonen. Vederbörande folkskoleinspektör skriver därom till skolrådet i Arjeplog den 3 maj 1930. »Under hänvisning till reglementet för Arjeplogs skoldistrikt — och till kungl. kung. den 19 september 1929 — samt dessutom till de ökade statsbidrag till inackordering av från skola avlägset boende barn, som genom årets riksdag ställts i utsikt — får jag härmed hemställa, att skolrådet måtte gå i författning om att följande organisation av skolväsendet måtte vidtagas att gälla från och med läsåret 1930—1931:» — — —

Den 6 juli 1932 manar folkskoleinspektören till fortsättande av centralisationen. »Med hänsyn även därtill, att Arjeplogs skoldistrikt för nästkommande läsår på underteknads tillstyrkan av kungl. skolöverstyrelsen tilldelats ett med icke mindre än 3,400 kronor förhöjt anslag till skol-inackordering, kan jag icke tillstyrka inrättande av ytterligare skolor i Arjeplog, utan måste vid sådant förhållande den grad av centralisering, som av skolstyrelsen för dess del redan beslutats, *vidhållas, om icke ytterligare utvecklas.*»

Skoldistriktet följde även nu inspektörens paroll och verkställde den indragning och förändring av skolor, som kan utläsas i tablån här ovan.

Sedan sålunda skoldistriktet i hopp om utökat statsbidrag till inackordering verkställt denna koncentration och man efterforskar, huru förhållandet mellan statens bidrag och distriktets utgifter ter sig, finner man följande:

Statens beviljade bidrag utgjorde

för läsåret 1930—31	31,800,	därav till skolhemmet	8,000
» » 1931—32	29,500,	» » »	8,000
» » 1932—33	32,400,	» » »	7,200
» » 1933—34	29,800,	» » »	6,800

Distriktets bidrag, som förut icke överskridit 5,000 kronor för år, upptogs

i staten för 1933	till 18,000 kronor
» » » 1934	» 16,200 »

Skoldistriktets kostnader för skolväsendet hava under ett flertal år företett en ständig ökning. Detta avspeglas i följande uppgifter beträffande kommunens utdebitering till skolväsendet i Arjeplog.

Ären 1926—1928	2.50 kronor per skattekrona
År 1929 2.85 » » »
» 1930 3.60 » » »
» 1931 3.85 » » »
» 1932 4.80 » » »
» 1933 4.75 » » »
» 1934 5.35 » » »

En bidragande orsak till denna stegring i utgifterna för distriktet är, att statens bidrag icke, fastän ansökan gjorts därom, fått påräknas för barn under 8 år. För att icke deras skolgång måtte uppskjutas i tvenne år i skolor med intagning vartannat år, har skoldistriktet genom egna medel i många fall berett sådana barn tillfälle till skolgång.

Betonas bör i detta sammanhang, att föräldrarna med få undantag sakna kontanta tillgångar, varmed de kunna bidra till barnens inackordering. I många fall har därför hänt, att inackorderingsvärd fått efterskänka det belopp, som föräldrarna skolat erlægga utöver statens och kommunens bidrag.

Förestående redogörelse för omorganisationen av Arjeplogs skolväsende och dess återverkan på ekonomien påkallar allvarlig uppmärksamhet av hithörande spörsmål. Det måste vara uteslutet att vrida denna utveckling tillbaka. Distriktet skulle djupt beklaga ett uppgivande av den vunna positionen i skolväsendets förbättrande. Men å andra sidan måste sägas, att endast ett ökat bidrag från statens inackorderingsanslag kan förhjälpa distriktet till att hålla skolväsendet på nuvarande nivå. Den nuvarande bördan för inackorderingsverksamheten betager alldeles skoldistriktet möjlighet att fullgöra andra angelägna uppgifter, varibland må nämnas skolhusbyggandet, en angelägenhet, vars vikt framgår därav, att skolhus för närvarande finnas endast vid tvenne av distriktets skolor. Skall skolväsendet inom Arjeplog kunna fortgå på den väg, som beträffs, lär saken fordra, att distriktets börda för inackordering lättas och lägenhet yppas för kommunen att lösa de trängande byggnadsfrågorna. Härvid bör beträffande beräkningen av bidraget till skolhemmets drift iakttagas, att skoldistriktet, som tidigare fått åtnjuta ett bidrag av 8,000 kronor per år, de två senaste åren fått se detta bidrag reducerat först till 7,200 och sedan till 6,800 kronor. Därigenom har distriktets bidrag till samma institution ökats från cirka 3,000 till över 4,000 kronor.

Skoldistriktets önskemål beträffande statens bidrag torde därför kunna sammanfattas sålunda.

1. Statens bidrag till skolhemmet bör icke understiga 8,000 kronor för år räknat.
2. För de barn, vars föräldrar icke ha möjlighet att själva bidra till inackorderingskostnaderna, bör statens bidrag beräknas till 80 öre per barn och dag.
3. Bidrag bör lämnas för barn, som icke uppnått 8 år, lika som för övriga.

Arjeplogs skoldistrikts vädjan kan förefalla den utomstående anspråksfull. Det bör därför betonas, att bebyggelsen i dessa trakter främjats genom statsmakternas egna åtgärder, att staten för utnyttjandet av sina stora skogstillgångar bör vara medintresserad av denna befolknings andliga och materiella förkovran. Den skolunderbyggnad, som man numera vill finna hos alla medborgare, kan icke givas av skoldistriktet med nuvarande resurser. Den omvårdnad om barnens hälsa, som skolan är skyldig att utöva genom hygieniska lokaler, löper fara att bli eftersatt. Den sanering av folkmaterialiet, som i lyckligare lottade distrikt kan företagas genom skoltandvård, skolbad m. m., får här mestadels förvisas till de ouppfyllda önskingarnas område, ehuru det hårda klimatet, den utbredda tuberkulosfaran, den vitaminfattiga kosten borde motivera de allra kraftigaste åtgärder härutinnan.

Då folkskolväsendet på andra håll för länge sedan hunnit över organisationsstadiet, kämpar det här med stora och svåra uppgifter i detta hänseende. För att Arjeplog skall komma i jämbredd med övriga skoldistrikt, bjuder det allmännas intresse, att ett kraftigt handtag gives till

lösande av skolfrågorna. En god och välbehövlig hjälp därvidlag är utan gensägelse ett ökat statsbidrag till skolbarnens inackordering.

Arjeplog den 6 december 1933.

För Arjeplogs kommunalfullmäktige och skolstyrelse enligt uppdrag:

Erik Nordberg.

Led. av fullmäktige.

Gottfrid Westman.

Skolstyrelsens ordf.

Till Norrbottens läns riksdagsrepresentanter.

Arvidsjaurs kommunalfullmäktige lämnade vid sammanträde den 23 oktober 1933 åt skolstyrelsen i Arvidsjaur i uppdrag att hos vederbörande myndigheter söka *utverka förhöjt bidrag till inackordering av skolbarn*. Skolstyrelsen i Arvidsjaur har vid sammanträde den 6 november 1933 uppdragit åt undertecknade att verkställa uppdraget. Under hänvisning till närslutna protokollsutdrag och redogörelse få vi därför hemställa, att herrar riksdagsmän från Norrbottens län i gemensam riksdagsmotion måtte verka för att i närslutna bilagor omnämnda önskemål måtte förverkligas.

Arvidsjaur den 25 december 1933.

Martin Söderholm.

Skolstyrelsens ordf.

Elis Wikberg.

Överlärare, skolstyrelsens sekr.

Avskrift.

Transumt.

Protokoll, hållet vid sammanträde med kommunalfullmäktige i Arvidsjaurs kommun den 23 oktober 1933.

§ 8.

Herr Sven Carlsson hemställde till slut, att fullmäktige måtte uppdraga åt folkskolestyrelsen att i samråd med vederbörande myndigheter i angränsande kommuner ingå till skolöverstyrelsen ävensom till ortens riksdagsmän med framställning om utverkande att kommunerna eller skol-distrikten måtte komma i åtnjutande av det högre inackorderingsbidrag för skolbarn, som statsmakterna tidigare utlovat. Fullmäktige beslöto i enlighet med herr Carlssons förslag.

Justerat:

Fredrik Klingspor.

Frans V. Skarin.

Som ovan

J. Mathlein.

Ordförande.

Bestyrkes:

J. Mathlein.

Kommunalfullmäktiges ordf.

Utdrag ur protokoll, hållet vid sammanträde med folkskolestyrelsen i Arvidsjaur den 6 november 1933.

§ 39.

Arvidsjaur kommunalfullmäktige ha vid sammanträde den 23 oktober 1933 beslutat uppdraga åt folkskolestyrelsen att i samråd med vederbörande myndigheter i angränsande kommuner ingå till skolöverstyrelsen ävensom till ortens riksdagsmän med framställning om utverkande, att kommunerna eller skoldistriktet måtte komma i åtnjutande av det högre inackorderingsbidrag för skolbarn, som statsmakterna tidigare utlovat. Med anledning härav uppdrogs åt ordföranden och undertecknad sekreterare att i samråd med skolstyrelserna i angränsande kommuner genom skrivelser uppvakta riksdagsmän i Norr- och Västerbotten för att utverka, att kommunerna måtte erhålla större bidrag till skolbarns inackordering.

Arvidsjaur som ovan.

Justerat:

H. R. Sjöberg.
Fredrik Klingspor.

Å folkskolestyrelsens vägnar:

Elis Wikberg.
Överlärare, folkskolestyrelsens sekr.

Godkännes:

Martin Söderholm.
Ordt.

Justeringen tillkännagiven i Arvidsjaur kyrka söndagen den 19 november 1933, betygar:

Martin Söderholm.
Kyrkoherde.

Skolororganisation och inackorderingsverksamhet inom Arvidsjaur skoldistrikt.

I en sådan stor lappmarksförsamling som Arvidsjaur har det alltid mött stora svårigheter att organisera skolväsendet på ett rationellt sätt. De största svårigheterna härvidlag ha tvivelsutan varit följande: Den spridda bebyggelsen på ett område, som är över 60 kvadratmil stort, dåliga lokaler, svårigheten att under lärarbristens dagar anskaffa goda lärarkrafter samt församlingens svaga ekonomiska bärkraft. Den vanligaste skolförmen var därför förut den flyttande mindre folkskolan, men i mån av inackorderingsbidrag från staten ha undantagsformerna så småningom fått vika för bättre skolformer. Nedanstående tablå visar också detta, att mycket gjorts för att organisera fram bättre skolformer.

Läsåret 1920—1921 funnos inom distriktet följande skolor:

1 sk. av A-typ,
1 » » B1-typ,
4 » » B2-typ,
10 » » D1-typ,
27 » » D3-typ, summa 70 stationer.

Läsåret 1932—1933 funnos inom distriktet följande skolor:

2 sk. av A-typ,
2 » » B1-typ,
7 » » B2-typ,
1 » » B3-typ,
25 » » D1-typ,
6 » » D3-typ, summa 49 stationer.

Enligt beslut av folkskolestyrelsen och kommunalfullmäktige denna höst skola från och med nästa läsårs början alla flyttande skolor indragas. Påpekas bör även, att under de sista 10 åren två skolhem uppförts i distriktet, i varje hem finns plats för 40 barn, att dessa barn på grund härav beretts bättre möjligheter att bo i skolhem än bo i enskilda hem samt komma i tillfälle att erhålla undervisning i bättre skolform.

Den starka koncentrationen av skolväsendet med övergång från flyttande skolor till fasta sådana av bättre typ har företagits i intim samverkan med statens folkskolinspektör samt under förhoppning, att staten genom väsentlig ökning av inackorderingsbidraget skulle understödja ett förbättrat skolväsen. Såväl skolråd som folkskolestyrelse ha också strävat efter att förbättra skolväsendet. Skoldistriktet har under sista åren åtnjutit stora belopp av staten till inackordering av skolbarn, men ändå måste skoldistriktet vidkännas stora utgifter för inackordering. I inackorderingsavgift för år 1934 har av uttaxerade medel upptagits ett belopp av 20,000 kronor, under innevarande år har skoldistriktet fått vidkännas en utgift av ungefär 20,000 kronor av uttaxerade medel till skolbarns inackordering.

Skoldistriktets kostnader för skolväsendet ha varit stora under de sista åren. Nedanstående tablå beträffande distriktets utdebitering till skolväsendet visar också detta:

1925 6: 40 per skattekrona	1930 4: 95 per skattekrona
1926 4: 12 » »	1931 4: 90 » »
1927 4: 54 » »	1932 5: 70 » »
1928 4: 70 » »	1933 6: 35 » »
1929 5: — » »	

En av orsakerna till de stora utgifterna är den, att skoldistriktet icke erhåller inackorderingsbidrag till barn under åtta år. Då många skolor ha intagning av nybörjare endast vartannat år, måste skoldistriktet av uttaxerade medel bekosta sådana barns skolgång under deras första skolår. Många av målsmännen äro även fattiga. När barnen skola utackorderas, måste därför antingen fattigvårdsstyrelsen eller barnavårdsnämnden ofta lämna stora belopp till sådana barns kläder samt bekosta skjutsar mellan barnens hem och skolan. Därför blir också kommunens utgift för sådana barns skolgång större än som ovan angivits, alldenstund utgifter för kläder påföres fattigvårdsstyrelsens eller barnavårdsnämndens stat. Skoldistriktet har även andra svårigheter att kämpa med. I många skolor saknas ännu erforderlig undervisningsmateriel, skolbad, tandvård samt framför allt bättre skollokaler. Påpekas bör även, att samtliga målsmän inom Arvidsjaur så gott som utan undantag ej själva kunna betala för sina barns inackordering, ty det skulle bliva alltför svårt för en sådan att många år i sträck lägga ut stora summor för sina barns utackordering. Vederbörande myndigheter i Arvidsjaur ha alltid visat ett stort intresse

för ett fortsatt förbättrande av skolväsendet inom distriktet. Skulle statens inackorderingsbidrag minskas, anser sig folkskolestyrelsen ej kunna i framtiden fortsätta att arbeta på ett förbättrat skolväsende. Skolstyrelsens önskemål beträffande statens bidrag kan sammanfattas i följande önskemål:

Statens bidrag till skolhemmen bör uppgå till minst 8,000 kronor per år och skolhem,

för barn, vilkas föräldrar icke ha möjlighet att själva bidra till inackorderingskostnaderna, bör statens bidrag beräknas till 90 öre per dag,

bidrag bör lämnas till barn, som icke uppnått 8 år lika som för övriga barn, som inackorderas.

Staten har genom kolonisationsåtgärder samt genom åtgöranden sört för att bebyggelse sker i lappmarken. Då staten alltfört i form av stora skogsparker har tillgångar i lappmarken, bör staten vara medintresserad av befolkningens såväl andliga som materiella förkovran. Önskvärt är också, att de s. k. undantagsformerna i skolorna försvinna samt att skolstyrelsen skulle kunna inrätta folkskolor överallt. För att Arvidsjaur folkskolestyrelse i fortsättningen skall kunna arbeta på att förbättra skolväsendet, bjuder det allmännas intresse, att hjälp lämnas till lösande av skolfrågor. En värdefull hjälp härvidlag är utan gensägelse ett ökat statsbidrag till skolbarnens inackordering.

Arvidsjaur den 25 december 1933.

Martin Söderholm.

Skolstyrelsens ordf.

Elis Wikberg.

Överlärare, skolstyrelsens sekr.

